

Bieke Vandekerckhove

de smaak van stilte

Hoe ik bij mezelf ben gaan wonen

ten have

Bieke Vandekerckhove

de smaak van stilte

hoe ik bij mezelf ben gaan wonen

Tiende druk

 ten have

inhoud

woord vooraf door Ton Lathouwers	7
inleiding	13
1 vallen	16
2 met denken kom je er niet uit	20
3 de vonk die woont in ons binnenste	23
4 Licht zonder vorm	32
5 nieuwjaarswens	38
6 uit verveling	45
7 vreemd vertrouwd	50
8 sprong in niet-weten	55
9 en nog altijd niet-weten	61
10 de dingen om de dingen	65
11 wat verwacht	71
12 mijn woestijn	76
13 ooit...	78
14 tegen de zwaartekracht in	83
15 tsimtsoem	87
16 ruimte voor het vreemde	93
17 tot hier en niet verder?	98
18 languit in het gras	103
19 niemands adem	108
20 lastige metgezellen	113
21 leef nu uw vragen	114
22 de ene zitplaats	119
23 wonen bij jezelf	124
24 oefenen voor anderen	130
25 st(i)erallure	135
26 niet de winter, maar de duur	140
27 klein verhaal over liefde	147
verklarende woordenlijst	151
literatuurlijst	153

vallen

Een bange vogel
zieltogend
verkleumd
neergestreken
op een dorre tak.
Broze steun
als holle woorden.

waar voert de twijfel?
Wie breekt zijn val?

Jenny Dejager

Doodsbang. Uitgeput. Gebroken. Verloren. Kwaad. Ontroostbaar. Ik voel me oeverloos alleen in een onmetelijk, onverschillig heelal. Vreselijk!

En dan de last van je lichaam. Zoveel last dat je niet naar de dokter durft gaan. Nog niet. Dat heb je als je het ergste vreest. Even nog de kop in het zand steken. Omdat je het niet aankunt slecht nieuws te horen. Nog niet.

Ondertussen tegen de muren op lopen. Je nergens goed voelen. Steeds weer de prop in je keel wegslikken... Tot je niet meer kunt, en er geen einde lijkt te komen aan het waterreservoir achter je ogen.

Alles verliest zijn glans. Niets heeft nog zin.

Hoe belachelijk lijken de dingen waar wij ons hele dagen druk over maken!

Angst. Een vlammeende pijn in je ziel. Paniek. Terwijl door mijn hoofd voortdurend die ene beklemmende vraag hamert: Hoeveel tijd rest mij nog? Hoe sla ik me hier doorheen zonder er psychisch aan ten onder te gaan?

Ergens borrelt een vreemd besef op, zelfs nu, oog in oog met de agressie van de ongeneeslijke ziekte, – tegen de overweging in om euthanasie te plegen: niets is vrijblijvend. Je draagt verantwoordelijkheid. Ook nu. Niet voor wat er gebeurt. Wat je overkomt, heb je niet in de hand. Maar hoe je ermee omgaat... Dat wel! Voor die enkele anderen die je gegeven zijn, maakt het een groot verschil of je al dan niet verder gaat. En hoe je verder gaat. Oosterhuis wijst de weg: zo met je verdriet omgaan dat het je niet isoleert en verbittert. Je blijven verbinden. Met anderen. Met God. 'Van U is de toekomst, kome wat komt.' Mooie woorden. Moeilijk als je ervoor staat. Ik zal mijn best doen. Maar ik weet niet of ik het kan.

Plots hevige twijfel. Ik val... Zal er aan de andere kant van dit leven iemand zijn die mij opvangt? Een besef ook van de eindeloze rij mensen die voor mij gevallen zijn, de eeuwen door. Wie vangt hen op? Van de al even eindeloze rij mensen die rond mij aan het vallen zijn, over de hele wereld. Is er wel iets dat opvangt?

Als er niets is, is dit leven niet meer dan een absurd, in-tragisch toeval. Het blinde gevolg van een al even blinde evolutie, waarbij mensen, dieren en dingen meedogenloos opgeofferd worden in de muil van een nooit te verzadigen evolutieprincipe. Weinig aantrekkelijk!

Ineens even getroost door een zinnetje uit een boeddhistische tekst. Over de verlossing van alle levende wezens. Zelfs het kleinste grasje en plantje... Er moet iets zijn, wat het ook is. Maar als je valt, heb je daar geen enkel houvast aan.

Ik val steeds dieper. Ik weet het niet. Ik weet niets meer. Ik ben alleen nog in staat tot wanhoop, en een diepe kreet om hulp. Dat is het diepste, denk ik. Vallen. Twijfelen. Met heel je hart willen geloven. Niet kunnen geloven. En om hulp roepen...

Een vriend zei me dat juist dit geloven is: je achterwaarts in de afgrond gooien en om hulp roepen. Ik moest even lachen, door het verdriet heen. Hij is niet zo mager. Ik ben vel over been. Met zijn gesprek over vallen en springen, voelde ik me plots in

de sfeer van de dierenverhalen van Toon Tellegen. Alsof hij de olifant was, ik de mier, en we samen een oefeningetje in vallen deden. En misschien is ons leven wel zoals in die verhaaltjes. Want de dieren van Toon Tellegen weten niets. Als je onder weten tenminste verstaat: 'een sluitende verklaring hebben voor de dingen'. Ze proberen maar wat. Ze hebben lol. Ze vergissen zich deerlijk. Ze zijn een stelletje ongeregeld. En toch eindigt en begint Tellegen hun verhaal met: 'Misschien wisten zij alles.' De dieren van Toon Tellegen durven het: springen en vallen, de afgrond in, het onbekende tegemoet.

Vallen. Een kreet. En een verlangen. Om met alles in het reine te komen. Ook dat. De rest vervaagt. Het is van geen enkel belang meer. In het reine komen... Met wat je zelf anderen hebt aangedaan. Met wat anderen jou aandeden. In het aangezicht van de dood wil je vergeving krijgen en schenken, stel ik vast. Raar.

De dood is het grote onbekende. We gaan hem *naakt* tegemoet. Met lege handen. Alleen en weerloos. 'De dood is het enige rechtvaardige,' zegt mijn fysiotherapeut altijd. 'Het is het enige wat voor iedereen gelijk is.' 'Het is dan dat je op je eigen benen moet staan,' zingt Willem Vermandere. Het is allemaal mooi en waar. Maar vandaag kan ook dat me niet troosten.

Ik ben als de dood voor de eventuele aftakeling. Voor de duizenden dingen die ik moet loslaten. Voor het volstrekt onbekende. Voor het afscheid van het gezicht dat ik niet kan en wil missen, omdat ik er zo innig mee vergroei ben. Er is een gedicht dat zegt: 'Het is mooi een huis te zijn voor het enige hart dat je niet wilt achterlaten.' Ik wist het niet, maar liefde is een huis. Vriendschap is een weg. Een wonderlijk spel van wegen (die soms heel ver uit elkaar gaan), en van kruispunten. Liefde daarentegen is een huis. Het is iets van 'onder één dak'. Als je dag na dag met z'n tweeën hetzelfde huis deelt, samen eet, leeft, lief en leed deelt... vergroei je met elkaar. Als je nacht na nacht zij aan zij slaapt, word je heel nauw met elkaar verbonden. Ik begin te verstaan wat het is om 'één vlees' te worden. Je leven kan op heel veel vlakken met dat van een ander verstrengeld raken. Je kunt samen zulk een intense

geschiedenis hebben, dat je je leven niet meer 'los' van die ander kunt denken. Als je iemand echt liefhebt, kan en wil je niet sterven, wil je ook niet dat de ander sterft. Liefde wil een huis zijn over de dood heen. Liefde doet verschrikkelijk veel pijn.

met denken kom je er niet uit

Met het denken kun je net zomin
de ware bron van je wezen bereiken,
als je door zand te koken
rijst kunt krijgen.

Boeddha

‘Ga staan waar geen plek is om te staan’ luidt de koan van de moderne Japanse zenmeester Hisamatsu. Voor mij was het geen keuze om dit te doen. Ik werd op die plek ‘gesmeten’. Het leven heeft me op een plek geduwd waar ik helemaal niet wilde staan.

Ik was een bezige bij. Tot ik een verlamming kreeg in mijn armen en ineens niets meer kon. Gedaan met studeren. Gedaan met de vele activiteiten. Gedaan met mijn zelfstandigheid, mijn bewegingsvrijheid. Ik was 19. De dokter had geen goed nieuws voor mij. Ik leed aan de dodelijke ziekte A.L.S. en had niet lang meer te leven. Dit nieuws verpletterde mij volkomen. Ik kon alleen nog maar wanhopig zijn. Mijn hele wereld stortte in. Het één na het ander moest ik opgeven. Ik verloor alles wat me dierbaar was. Het was een hel. Ga staan waar geen plek is om te staan. Welnu, er was voor mij geen plek meer om te staan!

En toch was er iets in mij dat het niet wilde opgeven. Misschien was het louter koppigheid – ik ben heel koppig van karakter! Ik wilde zoeken, ook al wist ik niet waar of wat. De woorden van Hisamatsu, ‘Ga staan waar geen plek is om te staan’, zouden me woest gemaakt hebben. Nu zeg ik: het zijn woorden die iets ongehoorlijk dieps uitdrukken. Ik durf zelfs te zeggen dat er geen andere weg is.

Twee jaar lang heb ik een (uit)weg gezocht uit de wanhoop. Niets hielp. En toch, toen ik niet meer wist waar ik het nog kon zoeken, op dat dieptepunt waar ik alles kwijt was, waar ik dacht ‘dit is het einde’, ‘hier kan ik geen kant meer op’, juist op die onmogelijke

plek van 'ten dode opgeschreven zijn en de pijn met niets kunnen verzachten', opende er zich – onverwacht – iets van een weg. En die weg opent zich soms nog. Maar ik kon en kan het niet vasthouden en ik kan er geen woorden op plakken. Ik kan alleen zeggen: Er is iets dat mij doet gaan, dwars door de nacht... in tranen, en toch ongebroken. En dat het geen gemakkelijke weg is.

Die weg opende zich in de stilte. Volkomen onverwacht. Door toedoen van een vriend belandde ik bij de trappisten van Westvleteren. We zouden er een dag of drie logeren. Voor we aanbelden, deed die vriend mij het eigenaardige voorstel om niet met elkaar te praten. Zo gezegd, zo gedaan. We zagen elkaar bij de maaltijden, woonden de gebedsdiensten bij en waren voor de rest elk op onszelf. Achteraf heb ik al dikwijls gedacht dat zijn voorstel iets mogelijk gemaakt heeft. Toen vond ik het echter gek. Maar ik heb mij eraan gehouden. Ik liet hem met rust en bracht de tijd alleen met mezelf door, in stilte op een bankje, zoals ik het die monniken zag doen. Tijdens het jaar daarvoor was ik op zoveel muren gebotst dat ik er bij wijze van spreken alleen nog maar bij kon gaan zitten... wanhopig, ten einde raad. Ik zat volledig aan de grond. Ik begrijp er nog altijd niets van. Ik heb in die drie dagen met niemand gesproken. Ik heb daar gewoon in stilte gezeten. Bij mijn vertrek was mijn situatie even hopeloos, maar tot mijn stomme verbazing en die van mijn huisgenoten ben ik lachend thuis gekomen, zonder te weten hoe en waarom. Het heeft me nooit meer losgelaten. Het is het begin geweest van mijn weg met en in de stilte. Het tekent mijn leven, tot op de dag van vandaag.

Kort na het verblijf in die abdij kreeg ik de dagboeken van Etty Hillesum in handen. Haar woorden raakten mij. Niet dat ik begreep waar ze het over had, – ik kon de dingen die ik meemaakte op dat moment niet plaatsen, daarvoor waren ze te overweldigend –, maar ik heb me eraan vastgehouden. Haar woorden troffen me vooral vanwege de situatie waarin ze geschreven zijn: de Tweede Wereldoorlog, de Jodenvervolging, – een situatie die net als die van mij uitzichtloos was. Maar meer nog trof het mij dat deze jonge vrouw aan die uitzichtloosheid niet kapot is gegaan. Ze wist in de verschrikking tot de kern door te dringen. Ze kwam tot liefde, zo diep dat ze met haar volk mee de nacht is ingegaan, ook al kon ze zelf ontsnappen. Ik heb me daar altijd aan vastgehouden,

en nog! Zij gaf me de hoop dat niet alles verloren was. Zij hield het geloof in mij levend dat er een (uit)weg is, zelfs als alles alleen nog maar 'dood' lijkt te lopen.

Jaren later, na vele uren in de stilte, ben ik de waarde en de werkelijkheid van haar woorden gaan beseffen. Ze verwijzen naar een spoor van stilte, zoals in zen. Etty schrijft ergens dat je er met denken nooit uitkomt. Ik vond dat onvoorstelbaar en choquerend. Ik studeerde in die tijd in Leuven en leefde volledig vanuit mijn hoofd. Voor mij was het ondenkbaar dat je dingen niet vanuit je hoofd benadert. Maar als alles alleen nog schreeuwt in je, heb je daar niet veel aan. Toen ik ziek werd, heb ik me suf gedacht en gelezen, op zoek naar zin. Ik moest en zou een antwoord vinden. En dan lees je, van een intelligente vrouw, dat dit niet de weg is, 'dat je je uit moeilijke gemoedsgesteldheden nooit *heraus* kunt denken. Dat er dan iets anders moet gebeuren. Dat je je passief moet maken en luisteren. Weer contact vinden met een klein stukje eeuwigheid'. En ook: 'Dat een ander je niet kan helpen. Dat je moet luisteren naar wat er binnen in je is.' Etty Hillesum heeft er een prachtig woord voor: 'hineinhorchen'. Naar binnen luisteren, en daar 'wachten tot je vanbinnen één grote ruimte wordt, zonder het geniepige struikgewas dat het uitzicht belemmert. Dat er dus iets van God in je komt. Wachten tot er iets wil smelten en iets wil gaan vloeien in je.'

Over deze mysterieuze, ongrijpbare weg met en in de stilte wil ik het in dit boek hebben. Over mijn geworstel met een uitzichtloze situatie, maar ook over hineinhorchen en naar binnen luisteren. De woorden van Etty Hillesum brachten me immers, samen met de stilte van die abdij, voorgoed op een ander spoor, en er is geen weg terug. Ik zoek geen antwoorden meer. Ik zoek alleen nog de stilte. De stilte laat iets wonderlijks geboren worden. Het is echter ook een taaie en harde weg. Uitzichtloze ellende blijft uitzichtloze ellende, een muur een muur, en daarmee moeten leven is geen lachertje. En toch is er iets anders. Ik kan het gewoon niet laten de stilte op te zoeken, elke keer opnieuw.